

Prof. Dr. Şeyda Ozil
İstanbul Üniversitesi
Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Inken Keim (2008): *Die “türkischen Powergirls”*. *Lebenswelt und kommunikativer Stil einer Migrantinnengruppe in Mannheim*, *Studien zur deutschen Sprache* 39, Tübingen, Gunther Narr Verlag, 498 sayfa

Inken Keim’in kitabı, bilimsel kitaplarda pek de rastlanmayan bir çabuklukla yayımlanmasından (2007) bir yıl sonra, ikinci baskısını yapıyor. Kanımca bunda kitabın iyi kurgulanmış, yetkin bir bilimsel inceleme olması kadar, akıcı ve açık bir dille sunulmasının da rolü çok büyük. Aynı zamanda çalışmanın çok yönlü ve zengin konusunun hem Alman hem de (özellikle Almanya’da yaşayan) Türk okurlar açısından ilginç olmasının büyük payı var.

Keim araştırmasında, Almanya’daki bir grup Türk kızının yetişme süreçlerini ve kendilerine belli bir yer edinmelerini anlatıyor. Kitabına da kızların kendilerine taktıkları Güçlü Türk Kızları (ya da Türk Powergirls) adını veriyor. Kitap aynı zamanda, grubu oluşturan genç kızların dil kullanımlarını da inceleyen bir dilbilimsel araştırma. Bundan dolayı Keim kitabına *Mannheim’da Yaşayan Bir Kadın Göçmen Grubunun Yaşam Alanı ve İletişim Stili* alt başlığını koyuyor. 500 sayfalık kitabın birinci yarısında, önce kızların yetiştiği bölge ve buradaki toplumsal ilişkiler yapılan etnografik ve sosyolojik incelemelerle anlatılıyor, sonra bu ortamda Güçlü Türk Kızları grubu betimleniyor. Kitabın ikinci yarısındaysa kızların çeşitli durumlarda kullandıkları dil ve çeşitli ortamlarda dillerine yükledikleri işlevler söylem çözümlemesi yöntemleriyle inceleniyor. Aslında kitaptaki etnografik ve sosyolojik incelemeler dilsel incelemelerin temelini oluşturuyor. Dilsel verilerin toplandığı yaşam alanları, çeşitli konuşma ortamları, etkileşim

biçimleri gibi etmenlerle birlikte yapılan söylem çözümlenmeleri aracılığıyla grubun iletişim stili belirleniyor.

Keim bu araştırmasıyla Mannheim örneğinde Almanya'daki birinci, ikinci ve üçüncü kuşak Türk göçmenlerin hem yaşamlarını hem de kendi aralarındaki ilişkileri ile Almanlarla olan etkileşimleri gibi pekçok sosyal davranış biçimini ele alıyor. Başka bir deyişle kitap Güçlü Türk Kızları örneğinde Almanya'da yaşayan Türk asıllı göçmenlerin yaşadığı ortamları, eğitimlerini, sosyal ilişkilerini ve bütün bu etmenlerle birlikte dil kullanımlarını birçok yönden mercek altına alan bir çalışma.

Türkler açısından Mannheim çok önemli bir kent. Almanya'nın güney batısında yer alan bu endüstri kentine 1960'lı yıllarda Almanya'ya çalışmaya gelen ilk kuşak Türk işçileri yerleşiyor. Keim kentin bugün 323.000 olan nüfusunun yüzde 21'ini (63.000) göçmenlerin oluşturduğunu ve göçmenler arasında yüzde kırk nüfusla Türk asıllıların ilk sırayı aldıklarını söylüyor (s. 34). Kitapta verilen bilgilere göre, Türklerin büyük bir çoğunluğu kent merkezindeki iki mahallede oturuyor. Bu mahalleler, Mannheim'ın İkinci Dünya Savaşı'nda en az zarar gören bölgeleri ve burada çoğunlukla savaş öncesinde yapılmış eski evler var. Savaştan sonra kent dışında yeni yapılan evlerde oturmaya başlayan Mannheimlılar aynı zamanda bu bölgeleri de restore etmeğe başlıyorlar. Ancak para sıkıntısı çektikleri için bu restorasyon işi yarım kalıyor; bunun üzerine Mannheim'a çalışmaya gelen yabancılar, özellikle de Türkler, bu evlere taşınıyorlar. Böylece Mannheim'ın batısında yer alan bu iki mahalle Türk mahallesi olmaya başlıyor. Oturanlarının büyük bir çoğunluğunu Türk asıllılar oluşturuyor. Burada bakkal, fırın, eczane, kebabçı, kahve vb. çeşitli eşya, yiyecek, içecek satan Türk dükkanı ve iş yeri açılıyor. Türklere ait bu dükkan ve iş yerleri zamanla o kadar çoğalıyor ki bazı caddeler, adları da Türkçe olan, Türklere ait işyerleri, dükkan ve evlerle dolmaya başlıyor ve her yerde Türkçe konuşuluyor. Kısaca Almanya'nın Mannheim kentinde Türkler evleri, iş ve eğlence yerleriyle Türk gettosu olarak adlandırılan küçük bir Türkiye oluşturuyorlar.

Keim'in kitabına hem yaşamları hem de özellikle kullandıkları dil ile konu olan Güçlü Türk Kızları Mannheim'ın bu Türk gettosunda doğup büyüyor, burada anaokuluna ve ilkokula gidiyor, burada arkadaş ediniyor, buradan genç bir kadın olarak meslek yaşamlarına adım atıyor ve kişilikleriyle yaşadıkları topluma kendilerini kabul ettiriyorlar. Ama bu o kadar kolay olmuyor. Kitabı okuduğunuzda bunun ne kadar güç olduğunu görüyorsunuz. Güçlü Türk Kızları kendilerini farklı bir genç kız grubu ve sonunda meslek sahibi Türk kadınları

olarak gerek Alman gerekse Türk toplumu içinde kabul ettirebilmek için çok çaba harcıyor, çok güçlük çekiyor, çok farklı yollardan, çok farklı deneyimlerden geçiyorlar. "Başarılı olanlar için yol çok çetindi. Geri dönüşler ve başarısızlıklarla ... doluydu," diyor Inken Keim (s.133).

Güçlü Türk Kızları okulda karşılaştıkları olaylar ve aile içinde yaşadıkları krizlere tepki olarak bir araya gelerek bir grup kuruyorlar. Bir yandan tümüyle Türk gelenek ve göreneklerinin dayattığı yaşam ve davranış biçimlerine karşı çıkıyor, bir yandan da Alman okullarında Türk asıllıların da içinde bulunduğu göçmen çocuklarına yönelik aşağılayıcı ve ayrımcı tutumları yıkmak, onlara karşı gelmek için çabalıyorlar. Kızlar bu isteklerini gerçekleştirebilmek için kendilerini okul yaşamından ve içinde buldukları Türk toplumundan soyutluyarak isyankar ve saldırgan bir kişiliğe bürünüyorlar. Göze batmak, belirgin olmak, farklı olmak isteyen grup okulda ve aile içinde her şeye karşı çıkma, uyumsuz davranışlar gösterme, hatta çevreye zarar vermeye kadar bir sürü eyleme kalkıyor. Yaklaşık üç yıl bu davranış biçimlerini birlikte sürdüren kızların, erkek arkadaş edinmeye başlamalarıyla grup dağılıyor. Ama sonunda hepsi lise okuyor ve bir meslek ediniyor. Aslında lise okumak, meslek okuluna ya da üniversiteye gitmek içinde buldukları Türk toplumundaki kendi akranları olan kızların pek seçtikleri yol değil. Ya da daha doğrusu bu bölgedeki diğer yabancı göçmen çocuklarıyla birlikte gittikleri Alman okullarında aldıkları yetersiz eğitim onlara lise ya da üniversiteye gitme yolunu açmıyor, onlara böyle bir olanak tanımıyor. Güçlü Türk Kızları Türk gettosunun dışındaki liselere ve oradan da üniversite gitme olanağını kendi çalışkanlıkları, azimleriyle elde ediyorlar. Başarılarında kurdukları grup içindeki dayanışma ve kararlı davranışları büyük rol oynuyor. Ama gelişmelerinde, kendi kişiliklerini bulmalarında ve kendilerini ispat etmelerinde Türklerin gittiği "Mädchentreff" adındaki bir merkezde tanıştıkları, kendine toplum içinde yer edinmiş bir Türk kadınının yol göstericiliğinin büyük etkisi oluyor. Güçlü Türk Kızları kendilerine bu başarılı kadını örnek olarak seçiyor, dertlerini onunla paylaşıyor, onun önderliğinde ilerliyor ve onun kadar başarılı olmaya çalışıyorlar ve sonunda başarıyı elde ediyorlar. Keim'in Güçlü Türk Kızları örneğinde Almanya'da yaşayan Türk asıllı göçmenler hakkında anlattıklarının zaman zaman şaşırtıcı, zaman zaman da üzücü olduğunu söyleyebiliriz. Hatta kitabı okurken her iki topluma öfkelenmekten de kendinizi alamıyorsunuz.

Güçlü Türk Kızları Almanya'daki Türk asıllı göçmenler arasında kişilikleri, davranışları ve bilinçleriyle farklı bir grup oluşturdukları gibi dilleri de

farklılıklar gösteriyor. Keim grubun bu özelliğini, “Zengin bir dil repartuvarına sahipler ve bunu bir virtüöz gibi kullanıyorlar.” diyerek dile getiriyor ve ardından şu açıklamaları veriyor: Almanlarla sokak Almancası, Türklerle Türkçe konuşuyorlar. Almancada kendilerini daha rahat hissediyorlar. Almanca ve Türkçe bilen çiftdillilerle Almanca Türkçe karışımı bir dil kullanıyorlar. En rahat ettikleri bu Almanca Türkçe karışımı dil, çünkü bu onların *doğal* konuşma biçimleri. (s. 466)

Keim, kitabının ikinci bölümünü oluşturan söylem çözümlemesinde, Güçlü Türk Kızları’nın çeşitli durum ve ortamlarda kullandıkları dili incelerken aynı zamanda okul öncesi çocukluktan öğrenciliğine, gençliğe ve yetişkinliğe geçiş, kişilik gelişimi gibi yetiştirme süreçlerindeki dilsel değişimleri de gösteriyor. Keim’in amacının temelinde, grup üyelerinin amaçları doğrultusunda ilerleyip kişiliklerini kazanırken eşzamanlı olarak gelişen iletişim biçimlerinin hangi etmenlerle hangi değişimlere uğradığını, hangi işlevlere yönelik kullanıldıklarını ortaya çıkarabilmek olduğunu söyleyebiliriz. (220)

Kitapta yapılan dilsel çalışma doğrultusunda grup üyelerinin dilsel gelişimleri şöyle bir yol izliyor: Grup üyeleri önce ailelerinin Anadolu’dan getirdikleri Türkçeyi, sonra da Mannheim’ın Türk bölgesinde yetişenlerin ağırlıklı olarak kullandıkları getto Almancasını öğreniyorlar. Daha sonra kurdukları grubun farklılığını ve özelliğini ifade edecek daha farklı bir Almanca Türkçe karışımı dil kullanıyorlar. İsyankar tutumları ve karşı çıkışları yalnız eylemlerinde değil dil kullanımlarında da kendini gösteriyor. Türk bölgesinin dışındaki lise ve meslek okullarına gitmeleriyle Almancaları giderek gelişiyor ve daha üst bir düzeye ulaşıyor. Ama kendi kişiliklerini bulmaları gibi dillerinin de yerine oturması, “Mädchentreff”de karşılaştıkları örnek genç Türk kadını sayesinde oluyor. Bütün bu deneyimler Güçlü Türk Kızlarına farklı sosyal ortamlarda farklı dil kullanabilmelerini sağlıyor. Yani gerektiğinde yalnız Almanca ya da Türkçe ya da Almanca Türkçe karışımı bir dil kullanabiliyorlar. Bu Türkçe Almanca karışımı dilleri de zamanla diğer Türk asıllıların kullandıkları dilden farklılaşıyor. Almancanın daha fazla yer aldığı, daha düzgün ve yapısı daha sağlam bir dil biçimini alıyor. Yani Güçlü Türk Kızları bu dilsel yetenek ve kazanımlarını, kimi zaman bir yere aidiyetlerini, kimi zaman farklı kişiliklerini, kimi zaman sosyal konumlarını ortaya koyabilmek gibi farklı amaçlar ve işlevlere yönelik olarak kullanıyorlar. Bir kez daha yinecek olursak bu diller arasında en çok sevdikleri, en rahat ettikleriyse kendi Türkçe Almanca karışımı dilleri.

Keim, çalışmasını, tanışmalarından üç yıl sonra kızların güvenini kazanarak yaptığı röportajlarla birlikte düzenli olarak katıldığı grup toplantılarında elde ettiği verileri kullanarak sürdürüyor. Topladığı verileri ustalıklı bir biçimde incelemesine yerleştiriyor ve bunları yorumlayarak belli sonuçlara varıyor. Bunu yaparken çalışmasını, bir bilimsel araştırmadan beklenen özenle belli kuram ve yöntemler temelinde sürdürüyor. Her konuda temel aldığı bilimsel geleneği, bu gelenekten yola çıkarak kullanacağı kuram ve yöntemleri tartışıyor, araştırmasını daha önce yapılan bilimsel çalışmaların üstüne yerleştiriyor ve konu ile ilgili ek bilgilere yer veriyor. Bunu da çalışmanın akışını bozmamak için genellikle anlatımının arasına yerleştirdiği geri dönüşlerle (exkurs) çok uzman bir biçimde gerçekleştiriyor.

Sonuç olarak kitabın hem kurgulanışı, hem anlatım biçimi hem de bilimsel açıdan işlenişi üst düzeyde bir araştırma olduğunu gösteriyor. Çalışma belli verilerden yola çıkılarak yapılan çok yönlü ve zengin bir araştırma olduğu kadar derin ve ayrıntılı bir dilsel inceleme. Kitap aynı zamanda seçilen konunun ilgi çekici ve kolay okunur olmasıyla da çok sayıda okura sesleniyor.

Keim, bu incelemesiyle, göçmen çocuklarının yeteneklerine göre eğitim alabildikleri, Alman çocuklarına tanınan eğitim olanaklarının onlara da tanındığı daha özgür bir eğitim ortamı yaratılmasına katkıda bulunmak istiyor; göçmen çocuklarının dilsel zenginliklerinin olumlu bir kazanım olarak görülmesi dileğiyle çalışmasını bitiriyor.